

DEBRECENI ÍTÉLŐTÁBLA

Pf.II.20.722/2008/9. szám

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Debreceni Ítéltábla a perben személyesen eljár felperes neve (címe) felperesnek - a dr. ... elnök által képviselt Csongrád Megyei Bíróság (Szeged, Széchenyi tér 4. szám) alperes ellen kártérítés iránt indított perében a Békés Megyei Bíróság 5.P.20.133/2008/4. számú ítélete ellen az alperes által 5. sorszám alatt előterjesztett fellebbezés folytán meghozta a következő

Ítéletet:

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti, fellebbezett részét megváltoztatja és a felperes keresetét elutasítja.

Az ítélet ellen nincs helye fellebbezésnek.

Indokolás:

A felperest a Szegedi Városi Bíróság a Csongrád Megyei Bíróság által helybenhagyott 4.B.2494/1990/40. számú 2002. június 3-án kelt ítéletében bűncselekmény elkövetése miatt elítélte és kártérítés megfizetésére kötelezte.

A jogerős ítélet alapján a felperes ellen 2003. március 12-én végrehajtási eljárás indult a kártérítésként megítélt összeg behajtása iránt. A végrehajtási eljárás 2007. november 9-től a végrehajtást kérő jogi személy megszűnése folytán félbeszakadt, és az csak 2008. július 21-én - a végrehajtást kérő személyében bekövetkezett jogutódlás megállapítását követően - folytatódott. A végrehajtást kérő személyében bekövetkezett változást adminisztrációs tévedés folytán a Szegedi Városi Bíróság figyelmen kívül hagyta, ezért a félbeszakadás időtartama alatt is folytak végrehajtási cselekmények a felperes ellen, ezeket azonban a jogutódlás megállapításával egyidejűleg a Csongrád Megyei Bíróság utóbb hatályon kívül helyezte.

Még a végrehajtási eljárás félbeszakadása alatt, 2008. január 4-én a felperes végrehajtás felfüggesztése iránti kérelmet terjesztett elő a Szegedi Városi Bíróság előtt. A kérelmét a

következőképpen indokolta: „...családunk anyagi helyzetében beállt tragikus életkörülményeire való hivatkozással alapos indokkal kérem (a végrehajtás felfüggesztését) figyelemre arra a tekintettel, hogy a végrehajtási eljárást megalapozó büntető ítélet alkotmányos alapjogomtól történő megfosztással került kihirdetésre és ennek következményeként mint anyagi javainkat megalapozó családfőt megfosztottak az 1999. évi C. törvény szerint megillető gazdasági és szociális jogomtól. Társadalmi származásom révén születési és vagyoni megkülönböztetéssel elidegenítették alapjogomtól a hivatkozott törvény I. rész 16. foglaltakkal ellentétes eljárással... A Magyar Köztársaság által vállalt kötelezettsége alapján a törvényes igazságszolgáltatáshoz jogunk van... A...kibocsájtott ingatlan-árverezés haladéktalan visszavonására, a végrehajtás felfüggesztésére irányuló indítványok alaposságát a kirekesztő, öncélú ügyészségi, bírósági eljárások további mélyülésének megakadályozása, valamint a Magyar Állam azon elsődleges kötelezettsége is megerősíti, mely szerint a törvény szigorúan büntetni rendeli az ember, illetve állampolgári jogokat bármely megkülönböztetéssel, nemzeti, társadalmi származás szerinti, születési vagyoni különbségtétellel történő alkalmazását.”

A felperest e beadványa kapcsán a Szegedi Városi Bíróság a 2008. január 8-án kelt 0601-3Vh.5467/2007/72/III. számú végzésében hiánypótlási eljárás keretében felhívta, hogy 8 napon belül nyilatkozzon arra, hogy milyen társadalmi származással rendelkezik, és részletes tényelődását tegye meg arra, hogy az emberi illetve állampolgári jogai kapcsán milyen konkrét diszkrimináció érte, figyelemmel arra a tényre is, hogy a végrehajtás alapjául jogerős büntető ítélet szolgál, melyben a felperes büntetőjogi felelősségét jogerősen megállapították. A városi bíróság egyben tájékoztatta a felperest arról is, hogy ha a felhívásban foglaltaknak nem tesz eleget, nem nyilatkozik, úgy a végrehajtás felfüggesztése iránti kérelmében megfogalmazott társadalmi származásra hivatkozással történő nyilatkozatot értelmezni nem tudja és a felperes kérelmét a rendelkezésre álló adatok alapján fogja elbírálni.

A felperes keresetében - többek között - 1 000 000 forint nem vagyoni kár megfizetésére kérte kötelezni az alperest. A személyhez fűződő jogainak megsértését eredményező tényállások között jelölte meg azt, hogy a Szegedi Városi Bíróság a származása milyenségének megnevezésére hívta fel őt, megsértve ezzel személyhez fűződő jogát. Az 1993. évi LXXVII. törvény 7. §-ának (1) bekezdése alapján ilyen jellegű nyilatkozat megtételére ugyanis senki sem kötelezhető. A végrehajtás felfüggesztése iránti kérelmet elutasító elsőfokú végzésben a Szegedi Városi Bíróság diszkrimináció alkalmazásával, alapjogaitól, emberi jogától megfosztva figyelmen kívül hagyta az általa okiratokkal bizonyított személyiségi jogi sérelmeit.

Az alperes ellenkérelme a kereset elutasítására irányult, álláspontja szerint a Szegedi Városi Bíróság hiánypótló végzésében foglalt felhívás nem sértette meg a felperes személyhez fűződő jogát, tekintettel arra, hogy maga a felperes hivatkozott beadványában a társadalmi származása miatti diszkriminációra, a bíróságnak pedig e nyilatkozatot kellett az eljárás során elbírálnia.

Az elsőfokú bíróság az előbbieken nem részletezett kereseti kérelmek tárgyában a pert jogerős végzéssel megszüntette, a hiánypótlási felhívás kapcsán azonban megállapította, hogy az abban foglaltakkal az alperes megsértette a felperes személyhez fűződő jogait, ezért kötelezte az alperest, hogy fizessen meg a felperesnek 15 nap alatt 100 000 forint nem vagyoni kártérítést. Ezt meghaladóan - az összegszerűség vonatkozásában - a keresetet elutasította és megállapította, hogy a felperes személyes költségmentessége folytán a le nem rótt illeték az állam terhén marad.

Az ítélet indokolása szerint a Szegedi Városi Bíróság jogellenesen járt el akkor, amikor a felperest a Pp. bizonyítási kötelezettségre vonatkozó szabályaira utalással a származása igazolására hívta fel. A társadalmi származásra vonatkozó adatok ugyanis az 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 2. §-a szerinti különleges adatnak minősülnek, és a felhívás ellentétes volt e jogszabályi rendelkezéssel. Megsértette továbbá az eljáró bíróság a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXV. törvény (Bszi.) 9. §-a szerinti tisztességes eljáráshoz való jogot, valamint az Alkotmány 70/A. §-ában foglalt rendelkezést is, mert a felhívásban foglaltak a végrehajtási eljárás során keletkezett viták elbírálása szempontjából közömbös adat közlésére szólították fel a felperest, és megsértette az eljáró bíróság a felperes emberi méltóságát is, mert a felhívás alkalmas volt arra, hogy a felperesben olyan képzetet keltsen, mely szerint ügyének elbírálása során a származásának a bíróság jelentőséget tulajdonít. A jogellenesség annak ellenére is megállapítható, ha egyébként az eljárásban a diszkrimináció nem is volt tetten érhető.

Vizsgálta az elsőfokú bíróság, hogy a tisztességes és pártatlan eljáráshoz való jog része-e a Ptk. 76. §-ában foglaltak szerint védendő személyhez fűződő jognak. Álláspontja szerint az Alkotmány 8. §-ának (1) bekezdéséből az 54. §-ának (1) bekezdéséből, az Alkotmánybíróság 23/1990. (X. 31.) AB számú határozatából, valamint az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény 6. cikk (1) bekezdésének rendelkezéséből következően, e rendelkezéseket egybevetve, arra a következtetésre jutott, hogy a tisztesség követelményébe ütközik az olyan eljárás, amelyben a felek - ha csak az eljárás jellegéből kifejezetten nem következik az adatkezelés célja - tetszőleges indokból származása kinyilvánítására, illetve bizonyítására hívják fel.

Az elsőfokú ítélet kitért arra is, hogy a bírói gyakorlat ugyan az eljárási szabályok megszegése esetén ahhoz, hogy az emberi méltóság megsértése is megállapítható legyen, többlettényállást kíván meg, azonban ezt az álláspontot az elsőfokú bíróság nem osztotta, mert véleménye szerint az állampolgári minőség és méltóság is személyiséget alkotó lényegi tulajdonság. Az ember a közjogi jogviszonyokban az állammal szemben is alappal tarthat igényt a jogai tiszteletben tartására és nincs jogszabályi alapja annak, hogy a bírói gyakorlat e körben szándékosságot, illetve célzatosságot követeljen meg, figyelemmel arra is, hogy a Ptk. 85. §-ának (1) bekezdésében foglaltak egyébként is a személyiség-védelem objektív eszközeit tartalmazzák. A származás közlésére felhívás ezért minden további eljárási cselekmény és eljárási következmény levonása nélkül is sértette a felperes méltóságát és akkor is elfogadhatatlan, ha a felperes előzetesen beadványaiban maga is utalt a származása miatti diszkriminációra.

Az elsőfokú ítélet ellen előterjesztett fellebbezésében az alperes annak részbeni megváltoztatását és a kereset elutasítását kérte. Hivatkozott arra, hogy a felperes valamennyi eddig vele szemben folytatott bírósági és végrehajtási eljárás alatt előterjesztett beadványaiban maga hivatkozott több alkalommal arra, hogy származása és általa meg nem nevezett egyéb ok miatt vele szemben diszkrimináció érvényesült, anélkül azonban, hogy a sérelmet megvalósító konkrét tényállási elemeket megjelölte volna. Ebbe a kontextusba helyezve a Szegedi Városi Bíróság részéről eljáró bírósági titkárnak a felpereshez intézett hiánypótlási felhívásában foglaltak csupán azt a célt szolgálták, hogy a bíróság értelmezni tudja a felperes beadványában foglaltakat, illetve, hogy tisztázza, milyen konkrét bírósági intézkedést, vagy mulasztást kifogásol a felperes. Ezt a felhívást az elsőfokú bíróság tévesen az adott szituációból kiragadva értékelte, amiből nem vonható le olyan következtetés, hogy az eljáró bírósági titkár a felperes társadalmi származását azért kívánta volna tisztázni, mert ennek jelentőséget tulajdonított volna az eljárásban. Egyébként sem a társadalmi származása bizonyítására hívta fel a felperest, csupán nyilatkozattételre, amit bizonyít az is, hogy a hiánypótló végzés a Pp. 3. §-ának (4) bekezdésében, illetve a 141. §-ának (2) és (6) bekezdésében foglalt rendelkezésre utalt.

Alaptalanul vont le az elsőfokú bíróság olyan következtetést, hogy a hiánypótló végzésben foglaltak a felperesben olyan képzetet kelthettek, miszerint társadalmi származásának az eljáró bíróság jelentőséget kíván tulajdonítani az ügy elbírálásakor, és ezzel sértette volna meg a felperes alkotmányos alapjait, hiszen a felperes számos beadványában kifejtette azt a meggyőződését, hogy társadalmi származása miatt diszkrimináció érte, ezt a nézetet tehát nem a végrehajtási eljárásban eljáró bíróság alakította ki benne. Arra az esetre, ha a jogellenesség megállapítható is lenne, hivatkozott arra, hogy a felperes a perben olyan immateriális hátrányt, amelyet a kifogásolt bírósági felhívás következtében szenvedett volna el, és amelynek csökkentéséhez, vagy kiküszöböléséhez nem vagyoni kártérítés megítélése lenne indokolt, nem bizonyított, a személyiségi jogsértés pedig önmagában nem vonhatja maga után automatikusan a jogsértő kártérítési felelősségét. Utalt továbbá arra is, hogy felelőssége abban az esetben sem lenne megállapítható, ha jogalkalmazási tévedésnek minősíti az elsőfokú bíróság a hiánypótlási felhívásban foglaltakat, ugyanis a következetes ítélkezési gyakorlat szerint a jogalkalmazó szerv tévedése csak abban az esetben alapozza meg a kártérítési felelősséget, ha az kirívóan súlyosnak tekintendő, amely feltétel a perbeli esetben nem adott.

A felperes az alperes fellebbezésével kapcsolatban csatlakozó fellebbezésnek elnevezett, ám tartalmában az elsőfokú ítélet helybenhagyására irányuló fellebbezési ellenkérelmet terjesztett elő, amelyben megalapozottnak tartva az elsőfokú ítéletet, annak helybenhagyását kérte.

Az ítélőtábla a Pp. 253. §-ának (3) bekezdése alapján fellebbezés hiányában nem érintette az elsőfokú ítéletnek a keresetet részben elutasító rendelkezését, az alperes fellebbezését pedig a következőkben kifejtendőkre tekintettel alaposnak találta.

Az Alkotmány 45. §-ának (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban az igazságszolgáltatást a bíróságok gyakorolják és a bírói szervezet alkotmányjogi státusza, a bírói függetlenség alkotmányi garanciája következtében a bíróság által egyedi ügyben

meghozott döntés végleges, azaz érintettekre kötelező és végrehajtható. A büntetőeljárásról szóló korábban hatályban volt 1973. évi I. törvény 55. §-a lehetővé tette azt, hogy a sértett a büntetőeljárásban polgári jogi igényt érvényesítsen és ehhez hasonlóan rendelkezik az 1999. szeptember 1. óta hatályos új Be., az 1998. évi XIX. törvény 54. §-ának rendelkezése is. Ha a büntetőeljárásban a bíróság a polgári jogi igényt jogerősen elbírált, az Alkotmány hivatkozott rendelkezéséből következően a jogerős határozat végrehajtását az elítélt köteles tűrni. A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) szabályozza a bíróságok jogerős határozatainak végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket, és a bíróság a törvényi feltételek fennállása esetén a végrehajtást kérő kérelmére köteles a végrehajtási eljárást lefolytatni. Ennek során a Vht. 9. §-ában foglalt utaló szabály alapján a bíróságnak a Pp. rendelkezéseit is megfelelően alkalmaznia kell.

A perbeli adatok tanúsága szerint a felperest jogerős büntető bírósági ítélet kötelezte kártérítés megfizetésére, és az annak alapján indult, jelenleg már csaknem 16 éve folyamatban lévő végrehajtási eljárás során a felperes a fentiek szerint reá kötelező rendelkezést tartalmazó jogerős ítéletben foglaltaknak önként eleget nem tett. A rendelkezésre álló adatok szerint a végrehajtási eljárásban előterjesztett beadványaiban, így a végrehajtás felfüggesztése iránti kérelmében is - a jogi relevancia szempontjából nehezen értelmezhetően

ugyan, de - a jogerős ítélet és az az alapján indult végrehajtási eljárás törvényességét vitatta, arra utalva, hogy ezen eljárások során őt társadalmi származása miatt diszkrimináció érte, és erre hivatkozással kérte a végrehajtás felfüggesztését.

A tartalmában nehezen értelmezhető és konkrét tényállást nem tartalmazó beadvány kapcsán ezért a végrehajtást foganatosító bíróság a Vht. már hivatkozott rendelkezése szerint alkalmazandó Pp. 141. §-ának (2) bekezdésére figyelemmel megalapozottan hívta fel a felperest nyilatkozat tételre. Miután ugyanis maga a felperes hivatkozott kérelmében a társadalmi származása szerinti diszkriminációra, a tényállás tisztázásának és ehhez képest a beadvány elbírálásának alapvető feltétele volt a sérelmet előidéző konkrét cselekmények felderítése. A bíróság csak ezek birtokában dönthetett abban a kérdésben, hogy történt-e a felperessel szemben diszkrimináció, és ehhez képest megalapozott-e a kérelme. A végrehajtást foganatosító bíróság a Pp. 141. §-ának (6) bekezdésében foglaltak alapján szintén törvényesen tájékoztatta a felperest arról, hogy ha a konkrét tényállásra vonatkozóan nyilatkozatot nem tesz, a rendelkezésére álló adatok alapján fogja elbírálni a kérelmet.

Mindezekből következően nem minősíthető öncélúnak és önkényesnek a hiánypótlási eljárásban a felperes felhívása, ellenkezőleg, a végrehajtást foganatosító bíróság a reá irányadó és kötelező eljárási szabályok betartásával kísérelte meg a tényállás tisztázását. A jogszerű eljárás pedig eleve kizárja az alperes kártérítési felelősségét.

Az ítéletábra ezen túlmenően szükségesnek tartja megjegyezni, hogy a „társadalmi származás” a szociológia tudománya által körülírt fogalom, és az rendkívül széleskörű helyzet-meghatározást ölel fel. E helyzetnek legjelentősebb szegmensei a szülői háttér jellemzői (szülők foglalkozása, kulturáltsági szintje, iskolai végzettsége, társadalmi

kapcsolatrendszere), az adott egyén iskolázottsága (oktatási esélyegyenlőség hiányából adódó hátrányos helyzet, hátrányos szociális helyzettel összefüggő képzetlenség), vagyoni helyzete, és ehhez kapcsolódóan az egyének társadalmi beilleszkedését és érvényesülését befolyásoló további lényeges körülmények (falusi, vagy városi környezetben nevelkedés, az adott térség szociális, gazdasági helyzete). Noha a társadalmi származást meghatározó körülmények gyakran hozhatóak összefüggésbe az adott egyén nemzeti, nemzetiségi, illetve etnikai származásával, a két fogalom nem azonos, tartalma nem fedi egymást.

Az Alkotmány 70/A. §-ának (1) bekezdése a társadalmi származást a nemzeti származástól elkülönítve nevesíti az alkotmányos védelemben részesülő állampolgári jogok között, és valamennyi, ott nem részletezett esetet (így például az etnikai származást) az „egyéb helyzet” fogalmába sorolja be.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 8. §-a a védett tulajdonságokat felsorolva különbséget tesz a nemzeti, vagy etnikai kisebbséghez való tartozás, a nemzetiség és a társadalmi származás között, amiből okszerűen következik az, hogy e fogalmakat egymás szinonimájaként használni nem lehet. A kifejtettek alapján az ítéltábla nem osztja az elsőfokú bíróság azon álláspontját, mely szerint a társadalmi származásra vonatkozó adatok az Avtv. szerinti különleges adatoknak minősülnek, következésképpen az elsőfokú bíróság a nyilatkozattételre felhívással - azon túl, hogy azzal kifejezetten a Pp. már hivatkozott rendelkezésének tett eleget - nem sértette meg az adatkezelésre vonatkozó törvényi előírásokat.

A 2003. évi CXXV. törvény előírásai szerint pedig még az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban is a jogsérelmet szenvedett, vagy ezt állító félnek kötelessége bizonyítani azt, hogy a jogsértéskor ténylegesen, vagy a jogsértő feltételezése szerint rendelkezett valamely védett tulajdonsággal és hogy milyen hátrány érte. (19. §)

Miután az elsőfokú bíróság ítéletében kitért az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezmény 6. cikkében szabályozott, a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmára, és egybevetette azt az emberi méltóság alkotmányos alapjogával, ezzel kapcsolatban az ítéltábla szükségesnek tartja a következőket megjegyezni:

A tisztességes tárgyalás fogalmát sem az 1993. évi XXXI. törvény 6. cikkének rendelkezései, sem a Pp-nek az 1999. évi CX. törvény 2. §-ával, 2000. január

1-től kezdődő hatállyal módosított 2. §-ának (1) bekezdése nem fogalmazza meg, és e körben a módosító törvény 2. §-ához fűzött indokolás sem ad iránymutatást. Ez utóbbi csupán utal arra, hogy a Pp. ezen új, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéshez való jogot az emberi jogi bíróság eseti döntéseit is figyelembe véve kell értelmezni. Ugyanakkor az Emberi Jogi Bíróságnak Magyarországot is érintő jogeseteiben nem sikerült feltalálni olyan döntést, amely kifejezetten a tisztességes eljáráshoz való jog megsértését róta volna a magyar bíróságok terhére, marasztalásra a rendelkezésre álló eseti döntések alapján csak az eljárás késedelmességének okából került sor.

Ennek ellenére az ítélet tábla annyiban osztja az elsőfokú bíróság jogi álláspontját, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése valóban együtt járhat az emberi méltóság megsértésével, de nem szükségképpen jelenti egyben az emberi méltóság megsértését is. A tisztességes eljáráshoz való jog ugyanis, mint a bírósági eljárás alkotmányos garanciája, elsősorban a bíróság eljárását meghatározó törvényi rendelkezések, illetve az azokban foglalt alapelvek, így a pártatlanság, az ügyfél egyenlőség, a függetlenség, a jogorvoslati jog biztosítása, az ártatlanság vélelmének biztosítása, a tárgyalás nyilvánosságának érvényesülése szempontjából vizsgálándó. Tartalmában e jog azt kívánja biztosítani, hogy az eljárásban az ügyfél kifejezetten az ügyféli pozíciója alapján őt megillető jogainak érvényesítésében ne szenvedjen hátrányt. Következik ez abból is, hogy a Pp. 2. §-ának (3) bekezdése alapján az eljárás tisztességes lefolytatásához való jog sérelme méltányos elégtételt biztosító kártérítésre csak abban az esetben ad alapot, ha a sérelem a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható. Ebből következően tehát, ha az ügyfél ügyféli jogaiban szenvedett hátrányt a jogorvoslati eljárást kiküszöbölő, a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme jogkövetkezménnyel nem jár.

Ettől teljesen függetlenül kell értékelni azt, ha a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme egyúttal az emberi méltóság sérelmét is megvalósítja. Ez esetben ugyanis a Pp. 2. §-ában szabályozott eljárás kimenetelétől függetlenül a Ptk. VII. fejezetének rendelkezései alkalmazandóak, és a személyhez fűződő jog megsértése az ott szabályozott jogkövetkezményekkel járhat.

A perbeli esetben, miután a már kifejtettekből következően a végrehajtást foganatosító bíróság az eljárására irányadó törvényi rendelkezések kereteit nem lépte túl, nem sértette meg a felperesnek az eljárás tisztességes lefolytatásához való jogát sem.

A fenti indokokra tekintettel az ítélet tábla az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezett részét a Pp. 253. §-ának (2) bekezdése alapján megváltoztatva, a rendelkező rész szerint határozott.

Az elsőfokú ítélet megváltoztatása folytán mindkét fokú eljárásban pernyertes alperesnek költsége nem merült fel, ezért az ítélet tábla mellőzte az erről való rendelkezést. A mindkét fokú eljárásban pereszes felperest - személyes költségmentességére tekintettel - nem lehetett az állam által előlegezett eljárási illeték megfizetésére kötelezni, ezért az az állam terhén marad. (6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. §-ának (1) bekezdése, és 14. §-a)

D e b r e c e n, 2009. január hó 29. napján

Dr. Csiki Péter sk. a tanács elnöke, Süliné dr. Tózsér Erzsébet sk. előadó bíró, Dr. Veszprémy Zoltán sk. bíró

A kiadmány hitelül:

- kiadó -